

ERHVERVSUDVIKLING I GRØNLAND

Af direktør, lic. merc. *Hans C. Christiansen*,

DEN KONGELIGE GRØNLANDSKE HANDEL

II.

Der er i Grønland naturligt opstået ønsket om at få en vekselvirkning mellem de to produktionsmuligheder: Saltfiskproduktion og frysefiskproduktion, eventuelt yderligere suppleret med fiskemelsfabrikation - og fra Sukkertoppen, det eneste sted, hvor grønlandske fiskere har en nogenlunde rationel frysevirksomhed til deres rådighed, har vi desuden gode praktiske erfaringer med denne kombination. Både i Sukkertoppen og i Christianshåb har vi set, hvordan rationelle fiskerianlæg, der giver fiskerne mulighed for at komme af med deres fangst, ændrer hele erhvervets og hele samfundets grundlag og struktur.

Udvidelsen af råstofgrundlaget giver større fiskeri for hver eneste fisker og dermed større indtægter og lavere omkostninger pr. kilo fisk. Der skabes således økonomisk baggrund for større bådtyper og dermed yderligere forøget fangst. Den erhvervsdygtige befolkning søger til sådanne gode produktionssteder. Samtidig kan forsyningstjenesten forbedres, fordi større omsætning af mere værdifulde varer også her giver relativt lavere omkostninger.

Samfundsmæssigt skaber denne frivillige befolkningskoncentration ikke blot en mere tilfreds befolkning, men også forøgede muligheder for med de forhåndenværende midler at udbygge undervisningsvæsen, lægevæsen og kulturelle institutioner.

Alt tyder således på, at det ville være hensigtsmæssigt langs Grønlands kyst, hvor tilstrækkelige fiskemuligheder er til stede, at oprette og udbygge kombinerede produktionsvirksomheder med salteri og filetoproduktion til frysning samt med fiskemelsfabrikker, som kan udnytte både affald og småfisk eller andre fangster, som ikke kan gå ind i konsumfiskproduktionen.

Det siger sig selv, at vi fra Handelens side i alle disse spørgsmål ikke blot har arbejdet intimt sammen med fiskeribiologerne, med Grønlands Tekniske Organisation og ministeriet, men også med de lokale grønlandske fiskeriforeninger og -frem for alt - med Landsforeningen af fiskere og fangere i Grønland.

Det har været et godt og frugtbart samarbejde, hvor vi har mødt forståelse og levende interesse overalt. Jeg tror at kunne sige, at denne interesse har fået yder-

ligere styrke, efterhånden som den grundtanke, som vi er gået ud fra, har vundet almindelig forståelse, nemlig at udbygning af fiskeriet, forøget effektivitet og udbytte inden for Grønlands hovederhverv, efter alt at dømme må være den løfkestang, som kan hæve hele befolkningens levestandard og dermed føre frem til den tilpasning i levestandarden, som mere og mere fra et almindeligt ønske er blevet til et politisk krav.

Drøftelserne går sikkert langt tilbage i tiden, men i alt fald fra efteråret 1956 har ideerne taget form. De steder, der kan komme i betragtning for anlæggenes placering er blevet udpeget efter nøje undersøgelser i marken. Nogle pladser har fået præference frem for andre - ikke alene af hensyn til den lokale befolknings trang, men vi har måttet lægge afgørende vægt på investeringens økonomiske svarlighed.

Dette kan nemt illustreres ved konkrete eksempler fra det foreliggende lovfor-slag. I Diskobugt-området har fiskeribiologerne undersøgt rejeforekomsterne så indgående, at der foreligger et helt klart billede. Fiskerne råder over rige erfaringer med fangstmetoderne og med en særdeles velegnet bådtype. Desuden har fiskerne i den grad bevist deres evne til effektivt at gå ind i dette fiskeri, at fiskeriforeningen forlængst har måttet bremse for tilgangen af nye både. Kun en del af de eksisterende velegnede både får adgang til fiskeriet, og selv disse får deres fangst rationeret.

Samtidig er der vist ikke tvivl om, at Handelen behersker produktionsteknikken, og vi mener, at vi også har tag på afsætningen. Disse erfaringer er ikke kommet af sig selv, men de foreligger i dag i et fast etableret samarbejde mellem fiskerne og Handelen - et samarbejde, der giver pænt økonomisk udbytte for både de enkelte fiskere og for fiskernes fælles salgsorganisation og dermed for de grønlandske erhververes fælles kasse, K-fonden.

Hvorfor blev *Christianshåb*, som har en pæn rejeproduktion, da nr. 1 i rækken? Fordi produktionen i dag foregår i midlertidige bygninger, i et pakhus, hvor man mere og mere har arbejdet sig ind på forsyningstjenestens område, presset den ud, så vi nu enten måtte bygge et nyt pakhus eller en ny fabrik. Vi har valgt det sidste, fordi bygningernes hensigtsmæssighed spiller en meget væsentlig rolle for produktionen, og fordi vi så samtidig ikke blot kan udvide produktionen af håndpillede rejer med 50 % til ialt 1½ mill. enheder om året, men også kan starte en helt ny produktion af maskinpillede rejer af samme størrelse som hele den nuværende produktion.

Hvorfor bygger man ikke en dobbelt så stor fabrik i *Christianshåb* i stedet for nu at projektere en tilsvarende fabrik i *Jakobshavn* - med samme tidsprioritet som fabriken i *Christianshåb*, men dog af tekniske grunde et år efter den? Fordi

Rejerne lægges omhyggeligt på plads i dåserne, som derefter går til vejning og lukning.

arbejdskraften er en afgørende faktor for en rejefabrik. Jakobshavn er faktisk, hvad man ellers ville kalde en arbejdsløshedsø. Det går om vinteren, når vi har hellefiskproduktionen, men om sommeren er manglen på beskæftigelsesmuligheder for den stadig voksende befolkning meget alvorlig. Vi har således i Jakobshavn ikke blot rejerne, men også arbejdskraften, og vi har supplerende vinterbeskæftigelse for de samme folk ved behandling og den planlagte nedfrysning af de me-

get betydelige hellefiskefangster, og for disse sikrer det forøgede udbytte og højere priser rentabiliteten af det planlagte fryseri.

Næste sted er blevet *Frederikshåb*. Her findes allerede et nyt og rationelt salteri, men det fulde udbytte får vi først, når det suppleres med fryseri og fiskemelsfabrik. Vi ved, at der er store fiskeforekomster i dette område, men spørgsmålet har været, om de er store nok til et fabriksanlæg.

Det mener vi at have skabt nogenlunde vished for i denne vinter. „Sværdfisken“, der nu er indrettet som fryseproduktionsskib, har været placeret ved Frederikshåb, og i den første tid var fangsterne særdeles fine, senere dog faldende. Vor helhedsvurdering er dog, at hele dette eksperiment yderligere har underbygget berettigelsen af at placere et fryseri i Frederikshåb.

Det næste produktionssted inden for det aktuelle program er *Godthåb*, som jo har haft et moderne produktionsanlæg på sin ønskeseddel i mange år. Godthåb tiltrækker sig opmærksomheden ikke blot som landsdelens administrative centrum. Området er næsten isfrit hele året. I fjordområdet foregår et meget betydeligt fiskeri, men også uden for på bankerne er der store fiskerigdomme. Ca. 40 % af al den fangst, som fremmede nationer registrerer, finder sted i dette område og lidt sydlig for det.

Engang imellem hører man derfor også tanker fremsat om Godthåb som fremtidens transitplads for fremmede flåders grønlandsfiskeri. Det er ikke urealistisk, men fjernt. Med de midler, vi kan gøre os håb om at få stillet til rådighed, må vi koncentrere os om *grønlandernes* fiskeri - hvilket vel også er vor hovedopgave.

Få steder trænger som Godthåb til et tidssvarende fiskerianlæg. Det nuværende er så primitivt, at det simpelthen ikke kan fortsætte. Problemet har blot været at finde det rette sted. Det håber vi nu, vi har eller vil kunne, og så må det gælde om at bygge et anlæg, der er så elastisk i sin udformning, at det i givet fald også kan danne kernen i den kommende større udvikling.

Det investeringsprogram på 57 mill. kr., som ministeren for Grønland har forelagt folketetinget, omfatter ikke alene egentlige produktionsanlæg, men også en række anlæg, der må siges at danne industrivirksomhedernes forudsætning, så som udvidelse af elværker, forbedring af vandforsyningen og anlæg af badehavne og fortøjningsanordninger. Det er investeringer, som må siges at være naturlige forudsætninger for hele samfundets udvikling, men hvis udførelse nu blot fremskyndes.

Desuden omfatter forslaget anlæg af atlantkajer i Jakobshavn, Holsteinsborg, Sukkertoppen og Frederikshåb. Disse er ikke en egentlig nødvendig forudsætning for industrianlæg, men det er fornuftige investeringer, som vil øve indflydelse på både forsyningstjenestens og produktionens økonomi.

*Rejefabrik, pakhus, butik og elværk i Christianshåb.
Til venstre ses lidt af den påbegyndte nye fabrik.*

Man gør sig i det sydlige Danmark sjældent begreb om, hvor vanskelige, primitive og bekostelige forhold, vi for det meste arbejder under i Grønland. Hvor vi hernede bygger på generationers opsparing og investering, begynder Grønland bogstavelig talt på den bare klippe. Derfor er det stadig mest almindeligt, at skibe ikke kan gå til kaj, men må ankre op, og at losning og lastning må foregå ved hjælp af skibets eget grej og ved pramme. Det er en kostbar fremgangsmåde. Derfor viser det sig også, at de foreslåede atlantkajers omkostninger indbefattet forrentning og afskrivning kan dækkes alene af besparelsen ved ekspedition af gods-forsendelser i atlanttrafik til Grønland. Hertil vil komme tilsvarende besparelser ved udskibning i atlanttrafikken, ved kul-, salt- og olietransporter og ved den interne trafik inden for distrikterne og mellem distrikterne indbyrdes.

Bygning af atlantkajer, af elværker og vandanlæg og lign. investeringer af almen interesse sker helt og holdent på statens risiko. De er tænkt som den danske stats ekstraordinære indsats for ophjælpning af det grønlandske erhvervsliv, og nogle af disse investeringer vil fremover spare staten for udgifter på andre områder.

Også for visse andre anlæg vil man formentlig være tilbøjelig til på forhånd at se bort fra almindelige rentabilitetsbetragtninger. Det kan gælde bådehavne for fiskerne, fortøjningsanordninger og vejanlæg, etablering af erhvervsarealer og i alt fald på kortere sigt måske også vand- og elforsyningsanlæg.

En særlig plads indtager derimod her de egentlige industrianlæg, som efter sagens natur i særlig grad har tiltrukket sig offentlighedens opmærksomhed. Her må jeg dog påny understrege, at den egentlige risiko for disse anlægs rentabilitet i første række er de grønlandske producenter, og deres organisation har givet fuld tilslutning til disse investeringsplaner. Foreløbig må K-fondens indestående stå som sikkerhed for tvivlere. Den ene mulighed er den, at vi aldrig får brug for denne sikkerhed, og den er jeg tilbøjelig til at tro på. Man kan selvfølgelig også tænke sig, at K-fondens penge blev brugt, at vi kom ud i en stærkt modgående konjunktur med så voldsomt fald i verdensmarkedets priser, at vi fik tab år efter år - noget i samme retning som situationen med fåreavlen, men i værste fald med den forskel, at andre produktionsgrene ikke kan kompensere dette tab. Som mulighed kan dette vel ikke udelukkes helt - i hvert fald ikke af sortseere - men efter alle undersøgelser tyder intet på, at det kan gå så galt.

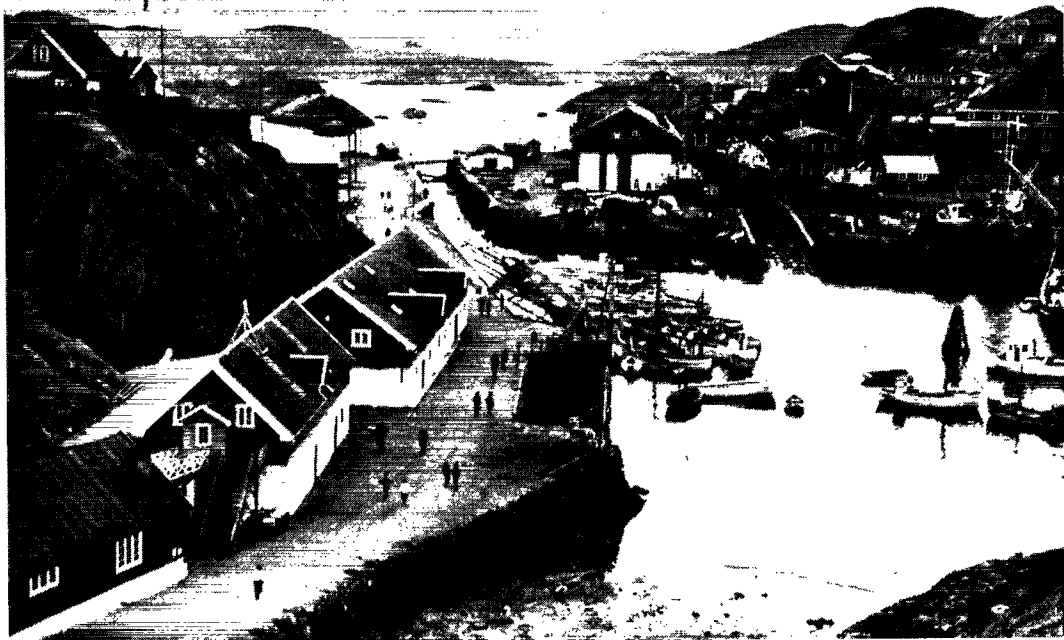
Mange forhold har måttet overvejes og undersøges, før vi kunne formulere vort program. Fiskeforekomsterne og eventuelle nye anlægs placering er sådanne vigtige forudsætninger, men også befolkningens egnethed til erhvervet har måttet overvejes. Talmæssigt er der som før nævnt intet problem, men også spørgsmålet om egnetheden vil jeg uden betænkelighed besvare bekræftende. Vi mener at kunne sige, at vore erfaringer fra eksisterende anlæg er særdeles lovende.

Selvfølgelig opstår et meget stort problem med oplæringen. For anlæg i land er dette til at overse, men særlige problemer melder sig for fiskernes vedkommende. Først og fremmest må der tages standpunkt til, hvilken bådtype vi skal gå ind for, og dernæst hvilke krav om finansiering og uddannelse denne bådtype stiller.

For de to anlæg, som har første prioritet: Christianshåb og Jakobshavn, er dette problem såre enkelt. Alle sagkyndige er enige om, at en bådtype på 20 tons eller knapt 20 tons er den bedst egnede til rejefiskeri. Med det for rejetrawling mest hensigtsmæssige grej vil det ikke tjene noget fornuftigt formål at gå over til en større bådtype.

Det nuværende antal fiskebåde vil kunne klare hele rejeforsyningen, når fabrikken i Christianshåb står færdig i 1960. Når fabrikken i Jakobshavn tages i anvendelse i 1961, vil der være basis for beskæftigelse af 6-7 nye rejekuttere, som private fiskere vil kunne anskaffe inden for erhvervsstøttefondens nuværende rammer.

Et par kuttere kommer til allerede i år som led i den løbende udvidelse af rejekutterflåden, og når den hidtidige rationering ophæves, vil de manglende både

Fiskebådernes liggeplads i Holsteinsborg i dag.

komme meget hurtigt. Det ville vel være ønskeligt, om også Jakobshavns-fiskerne kunne komme med her. Der er stor interesse herfor i Jakobshavn, men midlerne mangler åbenbart til at fremskaffe de nødvendige kontante indskud. Derfor har det glædet mig, at Handelens personale i Jakobshavn har taget initiativet til - selvfølgelig helt privat - at ville sætte to dygtige Jakobshavn-fiskere „på aktier“ - selvfølgelig således, at fiskerne kan erhverve aktierne tilbage når som helst, d. v. s. når de har tjent pengene til det. Jeg synes, det er et godt eksempel til efterfølgelse og et godt eksempel på, at det private initiativ nok skal vise sig i Grønland, når der skabes en grobund for det.

Vi har jo alle talt om, hvor ønskeligt det ville være, om grønlænderne snart kom til at deltage i fiskeri på bankerne. Det spørgsmål er altid aktuelt, men det kan ikke blive brændende aktuelt, før de projekterede anlæg i Frederikshåb og Godthåb kommer igang - og det vil sige ikke før 1965. Så vi har tid til at overveje mulighederne, alt for megen tid, så meget mere som det ser ud til, at de fiskemængder, der bliver nødvendige for at sikre rentabiliteten af Frederikshåb-anlægget vil kunne fremskaffes med de både, som til den tid allerede er til rådighed. Industrianlæg-

get i Godthåb vil derimod kræve så stærkt forøgede råvaretilførsler, at fangsten i fjorden må suppleres med udenskærsfiskeri.

Det er altid fornuftigt at lære af andres erfaringer. Det plejer at være det billigste. Men andres erfaring må benyttes med omtanke, og de må tilpasses til vore egne forhold. Vi ved, at de fremmede fiskere anvender meget store både uden for Grønlands kyst. Fra 100 tons op til 1800 tons. Det skal vi ikke lade os blænde af, fordi de fremmede er nødt til det. De driver nemlig fjernfiskeri, hvor skibenes lastevne er afgørende for økonomien. Med anlæg i land vil grønlandske fiskere - på samme måde som det er tilfældet med hjemmefiskere på Færøerne og i Norge - have den fordel at kunne nøjes med fartøjer, der blot er tilstrækkeligt sødygtige til, at der med dem kan drives et stabilt fiskeri under de fremherskende vejrforhold.

Handelen har haft lejlighed til at undersøge Færøernes såkaldte hjemmefiskeri ganske indgående. Vi har fundet, at det foregår under vilkår, som er meget lig dem, der vil komme til at råde for grønlændernes fremtidige fiskeri på bankerne.

I det færøske hjemmefiskeri har en kutter på ca. 50 tons, som er særligt udstyret til dette fiskeri, vist sig at være langt den bedst egnede og den mest økonomiske. Efter ret indgående undersøgelser er vi kommet til det resultat, at en lignende kuttertype med visse ændringer, som tilpasser den til grønlandske forhold, sikkert vil være den bedste løsning på de grønlandske fiskeres aktuelle fremtidsproblem.

Det er ikke nogen billig kuttertype. Den koster godt en halv million kr., altså mere end dobbelt så meget som en moderne rejekutter. Alligevel vil jeg mene, at den er inden for den grønlandske fiskers økonomiske rækkevidde - måske kan man danne bådelaag, som i fællesskab ejer sådanne både. Tilsvarende andelsselskaber findes allerede i Grønland, men der vil også være mulighed for, at enkelte af de driftigste fiskere alene ejer sådanne både og jeg tror, det vil være vigtigt for den fremtidige udvikling, at dette direkte ejerforhold søges bevaret.

Med overgang til denne større bådtype rejses selvfølgelig et uddannelsesproblem. Både over 20 tons forudsætter en navigationsuddannelse, som alt for få grønlandske skippere har gennemgået. Adskillige unge grønlændere har fået sætteskippereksamen og flere er på vej, men denne uddannelsesmæssige indsats bør forstærkes, og det vil ske. Et udvalg arbejder med denne sag, og fra Handelens side har vi tilbudt at stille vore gæstehjem i Grønland til rådighed som skolelokaler for vinterkursus, der kan gennemføres efter norsk forbillede. Vi håber, at det første hold kan gå igang allerede til næste vinter.

Enhver, der kender Grønland og grønlandske erhvervsforhold, vil forstå, at udbygning af det grønlandske erhvervsliv ikke vil kunne standse op ved det investeringsprogram på 57 millioner kr., som vi har formuleret konkret i det foreliggende lovforslag.

Havneparti fra Jakobshavn med det store pakhus. Øverst til venstre ses handelschefboligen.

Udbygning af tilsvarende produktionscentre må gennemføres andre steder, men det kan ikke være rigtigt at forelægge forslag herom, før de nødvendige meget indgående undersøgelser er gennemført. Disse undersøgelser samler sig om Nanortalik, Sukkertoppen, Holsteinsborg og Egedesminde samt om Angmagssalik distrikt på østkysten.

Ved *Nanortalik* foregår et betydeligt torskefiskeri, og uden for *Nanortalik* fanger fremmede fiskere betydelige mængder fisk. Udviklingen peger hen imod, at det her kan vise sig fordelagtigt at opføre et industrianlæg. Erfaringerne er imidlertid endnu ikke tilstrækkeligt underbygget til, at man på nuværende tidspunkt kan fremlægge et program.

Anlægget ved *Sukkertoppen* er indrettet i gamle bygninger. Derfor må man i løbet af nogle år regne med fornyelse og udvidelse, hvorved en flytning kan blive nødvendig.

For *Holsteinsborgs* vedkommende kan beslutning om eventuel udbygning af produktionsanlæggene først træffes, når der foreligger yderligere oplysninger om fiskerimulighederne.

Disse vil blive undersøgt i år, idet vi har chartret en moderne dansk stålkutter på 70 tons, hjemmehørende i Skagen, til at gennemføre transport af havkat og

andre fangster fra Holsteinsborg, Itivdleq og Kangamiut til Sukkertoppen. På tilbageturen vil kutteren transportere torskelever til det nye leveranlæg, som indrettes i Holsteinsborg. Vi har nemlig besluttet at flytte hele olieproduktionen til 6 eller 7 mindre anlæg ved de store produktionssteder i Grønland. Ind imellem vil denne kutter kunne deltage i egentligt fiskeri, hvor det er tanken at gøre forsøg med bl. a. flydetrawl og derved nyttiggøre danske fiskeres erfaring med dette moderne fiskeriredskab.

Farvandene omkring *Egedesminde* er grænseområdet for torskens udbredelse mod nord. Det vil derfor være påkrævet at få tilvejebragt en nøjagtig kortlægning af fiskeforekomsterne, før investeringens omfang her fastlægges.

Endelig kommer hertil *østkysten*, hvor Handelen i nogen tid har presset på for at få gennemført fiskeriforsøg. Disse blev påbegyndt i 1957, og i 1958 har et betydeligt fiskeri fundet sted ved Kungmiut. Dette fiskeri er særdeles lovende både på grund af mængden og ikke mindst på grund af den flid og interesse, befolkningen har vist for det nye erhverv.

For alle disse områder vil vi udforme et endeligt program, så snart de nødvendige undersøgelser og yderligere erfaringer foreligger. For visse områder kan forslagene foreligge allerede ved udgangen af indeværende år, for andre må de vente lidt endnu. I alt skønner vi, at det drejer sig om et yderligere ekstraordinært investeringsbehov på ca. 20 mill. kr.

Det må være rigtigt at understrege, at det drejer sig om et ekstraordinært behov, idet vi forudsætter, at de normale bevillinger i alt fald ikke reduceres, fordi vi nødvendigvis skal bruge disse penge til den påkrævede løbende udbygning på andre områder - for Handelens vedkommende til den stadig ikke afsluttede udbygning af forsynings tjenesten, d. v. s. til pakhuse, grøntsagshuse, tømmerlader, butikker og bagerier og tankanlæg, til den nødvendige udbygning og modernisering af fiskehuse, fiskelader m. m. ved mellemstore og mindre produktionssteder, samt den nødvendige fornyelse og modernisering af transport- og lossemateriel. På samme måde foreligger for ministeriet uafviselige løbende investeringsopgaver til boliger, skoler og sygehuse, elværker og vandforsyningsanlæg, kommunikationsanlæg, værksteder og veje.

Et enkelt spørgsmål vil jeg gerne behandle til afslutning, fordi det offentligt og politisk har mødt særlig opmærksomhed. Det er knyttet til de egentlige erhvervsanlæg og drejer sig om privat kapitals adgang til deltagelse i investering, og især *erhvervsinvestering*, i Grønland.

Der vil næppe blive rejst indvendinger mod statsinvestering i atlantkajer, erhvervsarealer, veje og lign. Det er naturlige objekter for offentlig finansiering også hernede. Man vil næppe heller have tvivl med hensyn til elværker, vandforsyning,

*Det gamle Jakobshavn berøres ikke direkte af industriplanerne.
Til venstre ses den store præstebolig, hvor Knud Rasmussen blev født.*

bådehavne og lignende, som næppe bliver anset for egnede for privat drift - og under de særlige grønlandske forhold i dag heller ikke for kommunal drift.

Derimod er spørgsmålet rejst om industrianlæggene, hvor forslaget også forudsætter statsinvestering, samt at Den kongelige grønlandske Handel driver disse anlæg på samme måde som eksisterende anlæg - på de grønlandske erhververs vegne og i overensstemmelse med de principper, der ligger til grund for det grønlandske erhvervslivs struktur. Disse principper har jeg beskæftiget mig med i indledningen, men det vil være rigtigt her at sige et par supplerende ord.

Den grundlæggende ide i den eksisterende ordning vedrørende produktionen er som bekendt fællesskabet mellem samtlige grønlandske produktionssteder og producenter, som bl. a. landsrådet og Landsfiskeriforeningen holder fast ved.

Jeg har allerede i indledningen omtalt dette fællesskab og dette regnskabsmæssige og prispolitiske konsekvenser, hvorefter udlodningen af eventuelle overskud af den samlede produktionsvirksomhed kan finde sted gennem de priser, der betales til producenterne, men ensartet for alle pladser og selvfølgelig først efter at renter og afdrag på statens investeringslån er betalt. Vi søger altså ikke et tilskud til produktionen, men vi søger på producenterne vegne et investeringslån, som skal forrentes og amortiseres efter forretningsmæssige principper - formelt af KGH, men reelt af det grønlandske erhvervsliv, og det vil sige af private grønlandske producenter.

Den dag vil vel komme, hvor privat kapital og især grønlandsk privat kapital i større udstrækning end i dag vil deltage i løsningen af finansieringsopgaver i Grønland. Lige siden nyordningen har man søgt at fremme den private kapitaldannelse

i Grønland. Det er en kendsgerning, at der foregår en efter samfundets størrelse og indtjeningsmuligheder meget betydelig kapitaldannelse. Nødvendigt og naturligt har denne søgt mod mere nærliggende opgaver end fabriksanlæg, nemlig mod boliger og indbo, i nogen grad mod butikker, men især mod ting, som er overordentligt vigtige for samfundets opbygning og for udvikling af et privat erhvervsliv i Grønland, nemlig for fiskernes vedkommende mod både og redskaber. Disse opgaver er i sig selv overordentlig store og vigtige, og de vokser i omfang og betydning med det foreliggende industriprogram.

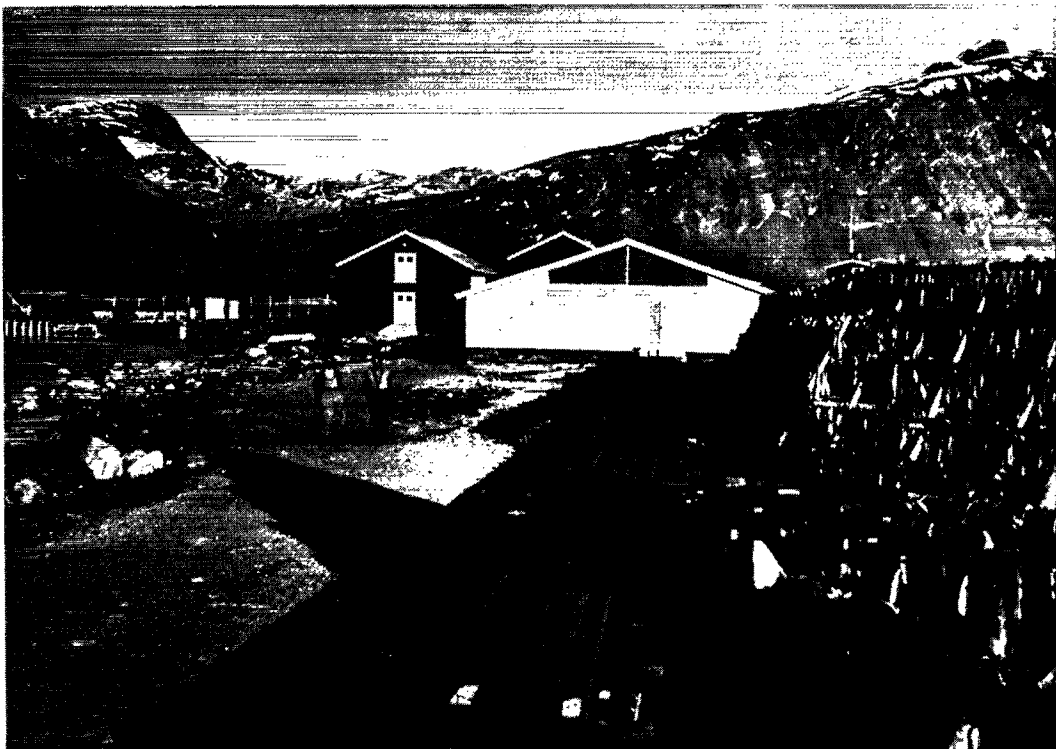
Hertil kommer, at det grønlandske samfund, uanset de betydelige fremskridt, der er sket, stadig er gennemvævet af velfærdsbetonede foranstaltninger og direkte eller indirekte subsidieordninger. Jeg kunne nævne den endnu eksisterende skattefrihed, eller elforsyningen, kulproduktionen og værkstederne, eller det efter forholdene ret betydelige tilskud til kystbesejlingen, eller prispolitikken i forsynings-tjenesten.

Ved stærkt øget og dermed mere rationel produktion og afsætning mener vi at kunne gøre et stort skridt både mod højnelse af grønlændernes levestandard og mod afvikling af direkte eller indirekte subsidier. Som følge af investeringerne vil vi få stærkt stigende produktion og samtidig en kraftig stigning i købekraften og dermed også i forsynings-tjenestens omsætning. Tabsvarernes omsætning vil være konstant. Omsætningsforøgelsen vil især falde på de varer, vi tjener på. Samtidig får de faste omkostninger og arbejdslønnen relativt mindre betydning for den samlede omsætning.

Vore kalkulationer viser, at vi ved stærk stigning i omsætningen forskyder vore rentabilitetsoverslag. Jeg vil nødig være for optimistisk med for dristigt at forudskontere disse fremtidsperspektiver. Det er dog rigtigt at være opmærksom på, at vi her har mulighed for en måske kraftig reduktion af statens sociale tilskud til forsyningen. Det vil sige, at vi på samme tid kan nå til afvikling af subsidieordninger og yderligere tilpasning mellem grønlandsk og dansk lønniveau.

Vi kender alle dette politiske mål: at hæve det grønlandske lønniveau. Med varierende styrke og betoning har vi alle gjort det til vort. For Handelens vedkommende er det udtrykt i ønsket om forøgelse af effektiviteten og produktiviteten med det formål at lade de opnåede nettoresultater komme de grønlandske producenter og grønlandske arbejdere og andre grønlandske lønmodtagere tilgode. Denne målsætning skaber givetvis en usikkerhed for kapitaludbyttet eller dog en tilsigtet begrænsning af det, som ikke kan virke stimulerende på interessen udefra.

Også den prispolitik, der føres både i udhandling og indhandling, har sine særpræg. Til udhandlingens princip, at praktisk talt alle varer sælges til samme pris hvor som helst, svarer indhandlingens, hvorefter der - også med ganske få undta-

*Også på de mindre steder gøres en indsats for erhvervet.
Her ses det nye salthus i Kôrnoq i Godthåb fjord og nogle få af de utallige tørrestativer,
hvorpå torsken hænger til tørre.*

gelser - for samme vare betales samme pris, uanset om den indhandles ved et lille, fjernt og dyrt produktionssted eller ved den rationelt drevne fabrik med nemme og billige forbindelseslinier.

Denne politik er ikke dikteret af økonomiske hensyn - tværtimod. Den skyldes derimod hensynet til landsrådets, kommunernes og producentorganisationernes ønske om bibeholdelse af helheden og om opretholdelse af ensartetheden i vilkårene for produktion og afsætning, herunder især hensyntagen til de små pladser, som man ikke ønsker kvalt.

Der kan næppe være tvivl om, at en sprængning af de grønlandske producenters absolutte fællesskab i produktion og afsætning på nuværende tidspunkt også ville betyde afslutningen på prispolitikens enhed og ensartethed og dermed på det princip, som alle officielle instanser i Grønland hidtil har forfægtet.

Grønland er desuden stadig et kapitalfattigt land, og derfor ville det grønlandske samfund næppe i dag kunne tåle en splittelse af kræfterne.

Dette brogede mønster af usædvanlige forhold giver en urealistisk baggrund for på nuværende tidspunkt at opfordre privat kapital og herunder privat grønlandsk kapital til at deltage i finansieringen af egentlige produktionsanlæg.

Ser vi derimod ud i fremtiden, kan der vel ikke være tvivl om, at man bør fortsætte bestræbelserne for at fremme den private kapitaldannelse i Grønland. Får man med tiden grønlandsk kapital, så vil den mere naturligt se en opgave i placering i Grønland - på samme måde som man har set det på Færøerne med færøsk kapital.

Til den tid må det endelige mål være også at få grønlænderne ind i forarbejdningen af deres produktion som direkte ejere eller dog medejere af produktionsanlæg, men hvorledes denne overgang skal finde sted ad åre, kan ikke stå klart i dag, hvor tiden ikke kan være moden til det.

Foredrag holdt i Det grønlandske Selskab den 9. april 1959.